

Podstawy prawne i tryb postępowania dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów w Republice Litewskiej oraz tendencje w orzecznictwie

Vytautas Zelianka*

Artykuł 109 Konstytucji Republiki Litewskiej stanowi, że wymiar sprawiedliwości w Republice sprawują wyłącznie sądy, a sędziowie i sądy, wymierzając sprawiedliwość, są niezawisli. Sędziowie przy rozpatrywaniu spraw podlegają tylko ustawie. Działający w Republice Litewskiej system odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów opiera się na tych podstawowych postanowieniach dotyczących organizacji państwa demokratycznego.

Zgodnie z art. 111 Konstytucji sądy Republiki Litewskiej (RL) to Sąd Najwyższy Litwy, Sąd Apelacyjny Litwy, sądy okręgowe i rejonowe. Do rozstrzygania spraw administracyjnych z zakresu prawa pracy, spraw rodzinnych, a także innych spraw mogą zostać, w drodze ustawy, powołane sądy szczególne. Strukturę i kompetencje sądów określa Ustawa o sądach Republiki Litewskiej. Od 1999 r. w państwie zostały ustanowione sądy administracyjne jako sądy szczególne.

Sąd Konstytucyjny RL nie jest wymieniony wśród sądów określonych w art. 111 Konstytucji. Jego kompetencje, sposób funkcjonowania oraz tryb powołania sędziów są określone w odrębnym rozdziale Konstytucji. Odrębna ustawa określa inne kwestie związane z Sądem Konstytucyjnym, w której ustanowiono tryb wykonywania uprawnień tego sądu. Sąd Konstytucyjny, po zbadaniu sprawy sądownictwa konstytucyjnego, orzekł, że jest on organem sądowym, sądem autonomicznym i niezależnym¹.

System prokuratury nie jest częścią systemu sądownictwa lub wymiaru sprawiedliwości, ale status konstytucyjny prokuratury wynika z art. 118 Konstytucji. Umieszczono go w rozdziale zatytułowanym „Sądy”, który reguluje podstawowe funkcje prokuratora, jako urzędnika wszczynającego postępowanie przygotowawcze, kierującego nim i wnoszącego oskarżenie w sprawach karnych, a także w przypadkach przewidzianych w ustawie dotyczących obrony praw i prawnych interesów osób, społeczeństwa i państwa. Rozdział ten określa również strukturę prokuratury oraz procedurę powoływania prokuratora generalnego.

Ogromną rolę dla prawnej regulacji, ustalania i stosowania procedur kwalifikacji sędziów i oceny ich pracy, praktyki stosowania odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów odgrywa orzecznictwo Sądu Konstytucyjnego Litwy.

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego z 10.3.2014 r. zawiera konstytucyjne założenia i warunki odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego. Sąd Konstytucyjny wskazał, że w art. 112 ust. 5 Konstytucji określony jest specjalny organ sędziowski uczestniczący w podejmowaniu decyzji dotyczących kariery sędziów oraz, jak zauważono w postanowieniu Sądu Konstytucyjnego z 9.5.2006 r. w związku z tym, mając uprawnienia do oceny kwalifikacji sędziów, musi również oceniać pracę sędziów w zakresie rozpoznawania spraw w świetle określonych kryteriów, co stanowi ważne założenie dla zapewnienia właściwej działalności sądów. Należy jednak podkreślić, że taka ocena pracy sędziów w zakresie rozpoznawania spraw byłaby sprzeczna z Konstytucją, a mianowicie z art. 109 ust. 2, co mogłoby stworzyć warunki do podważenia niezawisłości sędziego i niezależności sądów. Pracę sędziów należy oceniać zgodnie z wcześniej ustalonymi kryteriami, biorąc pod uwagę takie okoliczności, jak zakres pracy określonego sądu, nakład pracy sędziego, złożoność i specyfika spraw, czas trwania, przebieg postępowania.

Sąd Konstytucyjny wyjaśnił, że zgodnie z Konstytucją samorządna władza sądownicza nie może być zbyt scentralizowana, i że ustawodawca ma szerokie uprawnienia dyskrecjonalne w zakresie ustawowego ustanowienia systemu organów samorządowych władzy sądowniczej, uprawnienia do oceny pracy sędziów w zakresie rozpoznawania spraw oraz kwalifikacji sędziów mogą być przyznane również innemu organowi samorządu sądowemu niż ten, o którym mowa w art. 112 ust. 5 Konstytucji.

Zgodnie z taką interpretacją, ustawa o sądach stanowi obecnie, że organy samorządu sądowego składają się z: Walnego Zgromadzenia Sędziów, Rady Sędziów, Komisji ds. Etyki i Dyscypliny Sędziowskiej, Sądu Dyscyplinarnego Sędziów, Komisji ds. Egzaminu na Sędziego, Komisji Konkursowej Kandydatów na Sędziów, Stałej Komisji ds. Oceny Sędziów oraz Komisji ds. Nagród Systemu Sądownictwa ustanowionej na mocy uchwały Walnego Zgromadzenia Sędziów.

Ze wszystkich samorządnych organów tylko Walne Zgromadzenie Sędziów i Rada Sędziów składają się wyłącznie z sędziów. W pozostałych organach samorządowych oprócz sędziów biorą udział również przedstawiciele społeczeństwa, Prezydent Republiki, Przewodniczący Sejmu, Przewodniczący Rady Sędziów, Minister Sprawiedliwości i zrzeszające najwięcej członków publiczne zrzeszenia sędziów i sądów odrębnych. Krajowa Administracja Sądowa mają prawo rekomendować Radzie Sędziów członków do powołania, a w niektórych przypadkach bezpośrednio powołują człon-

* Autor jest sędzią Sądu Apelacyjnego w Wilnie.

¹ Postanowienie Sądu Konstytucyjnego Nr 12/6 z 6.6.2006 r.

ków. Członkami tych organów samorządowych nie mogą być członkowie Rady Sędziów. Krajowa Administracja Sądowa to specjalny organ złożony z urzędników państwowych (niebędących sędziami), którego celem jest zapewnienie wsparcia technicznego dla funkcjonowania samorządu sędziowskiego.

Podczas wymierzania sprawiedliwości sędzia musi wykazać się dużą odpowiedzialnością za to w jaki sposób wymierza sprawiedliwość, tj. wykonuje obowiązki nałożone na niego na mocy Konstytucji. Sędzia nie może pod płaszczykiem systemu gwarancji niezawisłości sędziów i niezależności sądów unikać należytego wykonywania swoich obowiązków i w sposób niedbały rozpatrywać sprawy. Zatem konstytucyjna zasada niezawisłości sędziego i niezależności sądów nie oznacza, że sędzia, który nienależycie wykonuje swoje obowiązki (niedbale bada sprawy) lub unika ich wykonywania bez uzasadnionego powodu, nie może podlegać odpowiedzialności dyscyplinarnej.

System samoregulacji i samorządu władzy sądowniczej musi zapewniać, aby sędziowie należycie wykonywali swoje obowiązki, a każde niezgodne z prawem lub nieetyczne zachowanie sędziego było należycie ocenione. Jednak, jak stwierdził Sąd Konstytucyjny w swoim postanowieniu z 21.12.1999 r., stosowanie środków dyscyplinarnych wobec sędziów musi być zorganizowane w taki sposób, aby nie naruszać rzeczywistej niezawisłości sędziów.

Stosowanie środków dyscyplinarnych wobec sędziego może mieć miejsce w przypadku określonego zachowania sędziego, kiedy to w ramach wykonywania swoich uprawnień jako sędziego popełnia wykroczenie dyscyplinarne (uchylanie się od obowiązków lub nienależyte wykonywanie obowiązków, niedbałe rozpatrywanie spraw), a także w przypadku, gdy postępowanie sędziego nie jest związane z wykonywaniem jego, jako sędziego, uprawnień. Środki dyscyplinarne mające zastosowanie do sędziów, podstawy i warunki ich stosowania muszą być określone w ustawie.

Zgodnie z art. 115 pkt 5 Konstytucji sędziowie mogą zostać, w trybie przewidzianym przez ustawę, zwolnieni z zajmowanego stanowiska w przypadku dopuszczenia się czynu wymierzonego w „dobre imię sędziego”. Tak więc, zgodnie z Konstytucją, najsurowszy środek odpowiedzialności dyscyplinarnej – usunięcie z urzędu – stosuje się do sędziego, który dopuścił się czynu szkodzącego dobremu imieniu sędziego.

Sąd Konstytucyjny orzekł, że Konstytucja nie określa *expressis verbis*, jakie konkretnie czyny sędziego można określić jako te, które szkodzą dobremu imieniu sędziego; sformułowanie „czyn szkodzący dobremu imieniu sędziego” jest pojemne, obejmuje ono nie tylko zachowanie sędziego, przez które zaszkodził dobremu imieniu sędziego w ramach wykonywania swoich uprawnień jako sędziego, ale także postępowanie, które zaszkodziło dobremu imieniu sędziego, które nie jest związane z wykonywaniem swoich uprawnień jako sędziego; zgodnie z Konstytucją ustawodawca, a także

organy samorządu sądowego mają uprawnienia dyskrecyjne w zakresie ustalenia, które czyny sędziego należy zaklasyfikować jako czyny szkodzące dobremu imieniu sędziego, jednak ani ustawy, ani decyzje organów samorządu sądowego nie mogą ustalić jakikolwiek szczegółowy (ostateczny) wykaz czynów szkodzących dobremu imieniu sędziego; to, czy czyn sędziego może zostać uznany jako szkodzący dobremu imieniu sędziego, musi zostać rozstrzygnięte każdorazowo po dokonaniu oceny wszystkich okoliczności związanych z tym czynem i istotnych dla sprawy².

Czyn szkodzący dobremu imieniu sędziego, o którym mowa w art. 115 pkt 5 Konstytucji, wymaga nie tylko ustalenia odpowiednich faktów o charakterze obiektywnym, ale także ich oceny. Tak więc w przypadkach, gdy Prezydent RL zasięga rady specjalnego organu sędziowskiego, o którym mowa w art. 112 ust. 5 Konstytucji, w sprawie zwolnienia sędziego z funkcji sędziego, który swoim czynem zaszkodził dobremu imieniu sędziego. Wspomniany specjalny organ sędziowski musi nie tylko upewnić się, że określony czyn miało miejsce, ale także ocenić, czy sędzia swoim czynem rzeczywiście zaszkodził dobremu imieniu sędziego (postanowienia Sądu Konstytucyjnego z 9.5.2006 r. i 27.11.2006 r.).

Warunkiem bezstronnego i uczciwego rozpatrzenia sprawy jest proceduralna niezależność i autonomia sędziego podczas rozpatrywania wszystkich spraw związanych z badaną sprawą; tylko sam sąd decyduje o sposobie rozpatrywania sprawy; sędzia nie jest zobowiązany do przedstawiania wyjaśnień jakiegokolwiek organowi państwowemu lub urzędnikom w sprawie rozpatrywanych przez niego spraw; żaden sędzia, sprawując wymiar sprawiedliwości, nie jest lub nie może być podporządkowany jakiegokolwiek innemu sędziemu lub przewodniczącemu jakiegokolwiek sądu (sądu, w którym pracuje, a także sądu wyższego szczebla lub instancji); tylko sąd wyższej instancji może dokonać przeglądu danej sprawy i zmieniać lub uchylać decyzje sędziego zgodnie z procedurą ustanowioną przez prawo procesowe; celem systemu instancyjnego sądowego jest wyeliminowanie wszelkich błędów faktycznych (tj. ustalenie i ocena faktów istotnych z punktu widzenia prawa) lub prawa (tj. stosowanie prawa) popełnianych przez sądy niższej instancji, aby zapobiec wydawaniu niesprawiedliwych decyzji; we wszelkich przypadkach sprawowanie wymiaru sprawiedliwości realizowane z pozostawieniem możliwości sprostowania ewentualnego błędu.

Tak więc, wypełniając swój konstytucyjny obowiązek wymierzania sprawiedliwości oraz podejmowania motywowanych i uzasadnionych decyzji, sędzia rozpoznaje sprawy autonomicznie, rozstrzyga wszystkie kwestie związane z badaną sprawą zgodnie z prawem, w oparciu o kompleksową i obiektywną ocenę faktów, wiedzy, wewnętrznego przekonania i wymogów etycznych. Sędzia nie jest zobowiązany do wyjaśniania zasadności rozpatrywania spraw i podejmowa-

² Postanowienie Sądu Konstytucyjnego z 27.11.2006 r. i 16.1.2007 r.

nych orzeczeń, sędzia przedstawia swoje argumenty i motywy w przyjętych orzeczeniach.

Sam fakt, że sąd wyższej instancji, po przeglądzie orzeczenia sądu niższej instancji zgodnie z procedurą ustanowioną przez prawo procesowe, zmienił je lub uchylił z powodu jego błędnej interpretacji i/lub zastosowania prawa, naruszenia prawa procesowego, nie może stanowić podstawy do zastosowania odpowiedzialności dyscyplinarnej przeciwko sędziemu, który wydał te orzeczenie. Ta okoliczność, że błędy proceduralne w interpretacji i/lub stosowaniu prawa, które popełnił sędzia sądu niższej instancji, który rozpatrzył sprawę niezależnie i bezstronnie, podczas wydawania orzeczenia, są usuwane przez sąd wyższej instancji, pokazuje przede wszystkim, że system instancyjny sądowy działa zgodnie ze swoim przeznaczeniem, a nie to, że sędzia, który wydał zmienioną lub uchyloną decyzję, dopuścił się zaniedbania przy wykonywaniu swoich obowiązków lub nie dysponował wystarczającymi kwalifikacjami zawodowymi. Gdy sąd wyższej instancji dokonuje przeglądu i zmienia lub uchyla orzeczenie wydane przez sąd niższej instancji, nie ocenia przez to kwalifikacji lub pracy sędziego, który je wydał, nie jest oceniana w postępowaniu – takiej oceny dokonuje oraz stosuje środki dyscyplinarne odpowiednie kompetencje posiadający organ samorządu sądowego zgodnie z prawem.

Zatem orzeczenie wydane przez sędziego, które zostało zmienione lub uchylone przez sąd wyższej instancji z powodu błędów interpretacyjnych i/lub stosowania prawa, naruszenia przepisów proceduralnych, nie może być podstawą do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego i uznania sędziego za winnego popełnionego czynu szkodzącego dobremu imieniu sędziego i na podstawie art. 115 ust. 5 Konstytucji zwolnienia go z zajmowanego stanowiska. Możliwość zastosowania wobec sędziów jakichkolwiek środków o negatywnych konsekwencjach z tytułu wydania przez nich konkretnych orzeczeń zaprzeczyłaby istocie systemu instancyjnego sądowego, stworzyłaby przesłanki do naruszenia niezależności proceduralnej sędziego w rozwiązywaniu wszystkich kwestii związanych ze sprawą, ingerowania w działania sędziego lub sądu związanych ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości, naruszając w ten sposób konstytucyjną zasadę niezawisłości sędziego i niezależności sądów.

Wspomniano, że system samoregulacji i samorządu władzy sądowniczej musi zapewniać, aby sędziowie należycie wykonywali swoje obowiązki, a każde niezgodne z prawem lub nieetyczne zachowanie sędziego było należycie ocenione; jednak stosowanie środków dyscyplinarnych wobec sędziów musi być zorganizowane w taki sposób, aby nie naruszać rzeczywistej niezawisłości sędziów.

Dlatego jeśli sędzia, rozpatrując sprawy, wykonuje swoje obowiązki niedbale (pośpiesznie, powierzchownie lub przeciwnie, bezpodstawnie powoli rozpatruje sprawy, popełnia oczywiste naruszenia wymogów prawa procesowego, nie zagłębia się w dane sprawy, rozpoznaje sprawy beztrzesko),

powinien podlegać postępowaniu dyscyplinarnemu za popełnione wykroczenia.

Organ samorządu sądowego, który jest uprawniony do oceny działalności sędziów, stosowania środków dyscyplinarnych, nie może jednak stosować takich środków z tytułu popełnionych przy okazji wydawania orzeczenia błędów interpretacyjnych i/lub stosowania prawa, naruszenia prawa stwierdzonego przez sąd wyższej instancji, jak również stwierdzone nie w przypadku kontroli instancyjnej orzeczenia przez sąd wyższej instancji, a w drodze realizowanego przez organ samorządu sądowego administrowania sądów lub w drodze oceny działalności sędziów. Gdyby organowi samorządu sądowego przyznano takie uprawnienia, tj. do stosowania wobec sędziów odpowiedzialności dyscyplinarnej za wydanie konkretnego orzeczenia, oznaczałoby to, że temu organowi powierzono kontrolę nad orzeczeniami sędziów, prawo do oceny ich treści, tym samym negując istotę sądowego systemu instancyjnego, tworząc przesłanki do ingerowania w działania sędziego w zakresie sprawowania wymiaru sprawiedliwości, tym samym naruszając konstytucyjną zasadę niezawisłości sędziów i niezależności sądów.

Należy również zauważyć, że jeżeli występuje taka sytuacja, że sądy wyższej instancji zbyt często zmieniają lub uchylają orzeczenia sędziego sądu niższej instancji, sędzia niższej instancji stale popełnia rażące, oczywiste błędy w zakresie interpretacji i/lub stosowania prawa, rażące, oczywiście naruszenia prawa procesowego, może to oznaczać, że sędzia sprawując wymiar sprawiedliwości nie wykonuje swoich obowiązków w należyty sposób (rozpatruje sprawy niedbale, nie wgłębia się w dane sprawy) i/lub nie spełnia wymagań dotyczących kwalifikacji zawodowych. Nienależyte, niedbałe, wskazujące na ewidentny brak kompetencji zachowanie sędziego, prowadzące do ciągłego wydawania takich orzeczeń, w których dopuszcza się błędów w zakresie interpretacji i/lub stosowania prawa, naruszenia prawa procesowego, jest niezgodne z wymogami dotyczącymi sędziego, i dlatego stanowi podstawę do zastosowania wobec sędziego środków dyscyplinarnych, uznania go za winnego popełnienia czynu szkodzącego dobremu imieniu sędziego. Należy również zauważyć, że jeżeli, oczywiście błędy w interpretacji i/lub stosowaniu prawa, są uporczywe i rażące, oczywiście naruszenia prawa procesowego zostaną stwierdzone nie przez sąd wyższej instancji, dokonujący kontroli instancyjnej orzeczeń sędziego, ale przez sądy lub organ sądowy oceniający działania sędziego, istnieją również podstawy do właściwej oceny postępowania sędziego i zastosowania wobec niego środków dyscyplinarnych, uznania sędziego za szkodzącego dobremu imieniu sędziego i zwolnienia go ze stanowiska zgodnie z art. 115 ust. 5 Konstytucji.

Artykuł 83 ustawy o sądach stanowi, że sędzia ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną przed Sądem Dyscyplinarnym Sędziów. Sędzia może ponieść odpowiedzialność dyscyplinarną: za czyn szkodzący dobremu imieniu sędziego; za na-

ruszenie innych wymagań Kodeksu Etyki Sędziowskiej (KES) (przyjmuwanego przez Walne Zgromadzenie Sędziów); za nieprzestrzeganie przewidzianych prawem ograniczeń pracy lub działalności politycznej sędziów. Akt poniżający nazwisko sędziego jest aktem niezgodnym z honorem sędziego i niezgodnym z wymogami KES, który degraduje nazwisko sędziego i szkodzi autorytetowi sądu. Wszelkie przewinienia, w tym oczywiste zaniedbanie lub niewykonanie określonego obowiązku sędziego bez uzasadnionej przyczyny, są również uznawane za poniżające traktowanie.

Czyn szkodzący dobremu imieniu sędziego – jest to czyn niezgodny z honorem sędziego i niezgodny z wymogami KES, który poniża nazwisko sędziego i szkodzi autorytetowi sądu. Wszelkie wykroczenie zawodowe, w tym oczywiste niedbałe wykonanie lub niewykonanie określonego obowiązku sędziego bez uzasadnionej przyczyny, są również uznawane za czyn szkodzący dobremu imieniu sędziego.

Zgodnie z art. 88 ustawy o sądach Rada Sędziów, Komisja ds. Etyki i Dyscypliny Sędziowskiej, a także przewodniczący sądu, w którym pracuje sędzia, lub przewodniczący innego sądu wyższej instancji lub inna osoba, która dowiedziała się o naruszeniu ustawy, ma prawo wszcząć postępowanie dyscyplinarne. Podmiot uprawniony do zaproponowania wszczęcia postępowania dyscyplinarnego przedkłada do Komisji ds. Etyki i Dyscypliny Sędziowskiej uzasadnione zgłoszenie w sprawie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego. Pojęcie „innej osoby” jest interpretowane bardzo szeroko w praktyce i nadal jest przedmiotem debaty. Przykładowo Komisja uznała, że wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziemu może zostać rozpatrzony, gdy wniosek zgłosił naczelnik organu policji, który przeprowadził postępowanie przygotowawcze w sprawie karnej, wskazując, że sędzia, który rozpatrzył sprawę karną, wykazał stronniczość, ponieważ w wyroku „w niewłaściwy sposób” skrytykował działania funkcjonariuszy policji prowadzących dochodzenie.

Prawo do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego przysługuje Komisji ds. Etyki i Dyscypliny Sędziowskiej. Jeżeli wszczęcie sprawy dyscyplinarnej zostanie zaproponowane przez członka Komisji, wówczas o wszczęciu sprawy dyscyplinarnej w Komisji decyduje się bez udziału tego członka Komisji. Wszczęta sprawa dyscyplinarna jest przekazywana do Sądu Dyscyplinarnego Sędziów. O odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego powiadamia się podmiot, który wnioskuje o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. W przypadku wszczęcia postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziemu w przedmiocie konkretnej rozpatrywanej przez niego sprawy, sędzia zostaje od niej wyłączony.

Postępowanie dyscyplinarne może zostać wszczęte przeciwko sędziemu w tej samej chwili, gdy zostanie stwierdzone co najmniej jedno z wykroczeń przewidzianych w art. 83 ustawy o sądach, ale nie później niż w ciągu 3 miesięcy od

dnia, w którym Komisja ds. Etyki i Dyscypliny Sędziowskiej, która jest uprawniona do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, dowiedziała się o wykroczeniu. Okres ten nie obejmuje czasu, w którym sędzia nie pracował z powodu choroby lub urlopu. Postępowanie dyscyplinarne nie może zostać wszczęte po upływie więcej niż 3 lat po popełnieniu wykroczenia. Postępowanie dyscyplinarne wobec członka Rady Sędziów lub Sądu Dyscyplinarnego Sędziów może być wszczęte tylko za uprzednią zgodą Rady Sędziów.

W przypadku wszczęcia postępowania dyscyplinarnego na wniosek Rady Sędziów przeciwko sędziemu Sądu Najwyższego – Prezydent Republiki, a w przypadku sędziego Sądu Apelacyjnego – Sejm, zaś w okresie pomiędzy sesjami Sejmu – Prezydent Republiki mogą zawiesić sędziego w czynnościach do czasu uprawomocnienia się decyzji Sądu Dyscyplinarnego Sędziów, a jeśli Sąd Dyscyplinarny Sędziów po rozpatrzeniu sprawy dyscyplinarnej zaproponuje Prezydentowi Republiki lub Sejmowi zwolnić sędziego z funkcji zgodnie z procedurą ustanowioną w ustawie lub Prezydentowi Republiki, aby wystąpił do Sejmu o postawienie sędziego w stan oskarżenia – do momentu wejścia w życie decyzji o zwolnieniu sędziego lub postawienia sędziego w stan oskarżenia. W przypadkach, w których Sąd Dyscyplinarny Sędziów nie ustala podstawy do stosowania odpowiedzialności dyscyplinarnej, Prezydent Republiki, gdy sprawa dyscyplinarna została wszczęta przeciwko sędziemu Sądu Najwyższego, Sejm – gdy przeciwko sędziemu Sądu Apelacyjnego, a między sesjami – Prezydent Republiki natychmiast przywraca uprawnienia sędziego i nakazuje wypłacenie wynagrodzenia należnego za okres zawieszenia uprawnień.

Sąd Dyscyplinarny Sędziów, po zbadaniu sprawy dyscyplinarnej, może w drodze decyzji: umorzyć sprawę dyscyplinarną, gdy nie ma podstaw do zastosowania odpowiedzialności dyscyplinarnej; umorzyć postępowanie dyscyplinarne, jeżeli upłynął termin do wszczęcia takiego postępowania; ograniczyć się do rozważenia sprawy dyscyplinarnej; nałożyć karę dyscyplinarną. Ponadto Sąd Dyscyplinarny Sędziów może na mocy swojej decyzji: zaproponować Prezydentowi Republiki lub Sejmowi zgodnie z procedurą ustanowioną przez prawo zwolnienie sędziego ze stanowiska; zaproponować Prezydentowi Republiki wystąpienie do Sejmu o postawienie sędziego w stan oskarżenia.

Chociaż ustawa stanowi, że Sąd Dyscyplinarny Sędziów może zaproponować Prezydentowi Republiki zwolnienie sędziego z zajmowanego stanowiska, jeżeli zostanie ustalone, że doszło do naruszenia dyscyplinarnego, którego powaga prowadzi do wniosku, że takie naruszenie szkodzi dobremu imieniu sędziego, zdarzały się jednak przypadki, gdy Prezydent Republiki, bez decyzji Sądu Dyscyplinarnego Sędziów, samodzielnie oceniał działania sędziego jako szkodzące dobremu imieniu sędziego, a po zasięgnięciu porady Rady Sędziów i po jej otrzymaniu, zwalniał sędziego z zajmowanego stanowiska. Obecnie toczy się w sądzie

spór o zgodność z prawem takiej procedury, który nie został jeszcze rozstrzygnięty.

Sąd Dyscyplinarny Sędziów stwierdziwszy, że istnieją ku temu podstawy, może nałożyć jedną z następujących sankcji dyscyplinarnych: zgłosić uwagę; udzielić nagany; udzielić surowej nagany. Sankcja dyscyplinarna nałożona przez Sąd Dyscyplinarny Sędziów obowiązuje przez jeden rok.

Na decyzję Sądu Dyscyplinarnego Sędziów przysługuje odwołanie do Sądu Najwyższego Litwy w ciągu 10 dni. Skargę rozpoznaje utworzone *ad hoc* kolegium trzech sędziów Sądu Najwyższego. Wypadki zaskarżania decyzji zdarzają się rzadko, ale taki środek jest również skuteczny.

Jako przykład: na mocy postanowienia Sądu Najwyższego Litwy z 19.11.2015 r. uchylono decyzję Sądu Dyscyplinarnego Sędziów o nałożeniu na sędziego surowej nagany za wielokrotne (systematyczne) i oczywiście umyślne lekceważenie praktyki (reguły) stosowania prawa ustanowionej przez sąd wyższej instancji. Uchylając karę i umarzając sprawę dyscyplinarną, Sąd Najwyższy wskazał, że orzecznictwo w przedmiotowej sprawie nie było jasno utrwalone i że sędzia w swoich orzeczeniach podał istotne powody, dla których nie przestrzegwał określonego orzecznictwa.

W innej sprawie Sąd Najwyższy decyzją z 31.10.2017 r. utrzymał w mocy decyzję Sądu Dyscyplinarnego Sędziów, wskazując, że będąc sędzią, tj. znając wymogi aktów prawnych i wykonując swój konstytucyjny obowiązek wymierzania sprawiedliwości w sprawach innych osób, jest zaangażowany w postępowania sądowe od prawie sześciu lat, nie wykonuje wydanego wobec niego orzeczenia sądowego, które jest dla niego wiążący, a zatem naruszył w ten sposób wymogi uczciwości i bezinteresowności, przyzwoitości i wzorowości utrwalone w KES.

Przedłożone do Komisji ds. Etyki i Dyscypliny Sędziowskiej zgłoszenie przewodniczący komisji ocenia pod kątem dopuszczalności i ma prawo odmówić przyjęcia zgłoszenia do rozpatrzenia w drodze wydania decyzji, jeżeli stwierdzi, że takie zgłoszenie jest oczywiście bezzasadne. Taki instrument jest bardzo skuteczny i pomaga komisji skoncentrować się na problematycznych kwestiach. Na przykład w latach

2017–2018–2019 wpłynęło odpowiednio 258–314–254 zgłoszeń dotyczących wszczęcia postępowania dyscyplinarnego oraz innych wniosków, skarg i dokumentów, ale odpowiednio 224–191–183 z nich odmówiono do uwzględnienia w drodze pojedynczej decyzji przewodniczącego komisji bez rozpatrzenia na zgromadzeniu Komisji. W tym okresie na posiedzeniu Komisji zbadano odpowiednio 11–19–11 zgłoszeń. Postępowanie dyscyplinarne nie zostało wszczęte z tytułu nieustalenia podstaw odpowiedzialności dyscyplinarnej: 2017 r. – 1; 2018 r. – 8; 2019 r. – 3. Ograniczono się rozpatrzeniem zgłoszenia: 2017 r. – 3; 2018 r. – 8; 2019 r. – 8. Postępowanie dyscyplinarne wszczęte: 2017 r. – 4; 2018 r. – 2; 2019 r. – 1. Jednocześnie ustawa przydziela Komisji ds. Etyki i Dyscypliny Sędziowskiej użyteczną dla sędziów funkcję, a mianowicie przeprowadzać uprzednie konsultacje na temat zgodności możliwego postępowania (działania lub zaniechania) z wymogami KES. Każdego roku Komisja przeprowadza około trzech takich konsultacji.

Podsumowując należy wskazać, że organy samorządu sądowego RL, które są odpowiedzialne za rozpatrywanie kwestii w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów, chociaż są na stadium ciągłego rozwoju, ustanowiły wystarczająco jasne standardy proceduralne i materialne dla postępowań dyscyplinarnych, a podejmowane orzeczenia nie są przedmiotem licznych dyskusji. Chociaż istnieją publiczne poglądy, że przekazanie kontroli odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów w ręce samych sędziów budzi podejrzenia o nieskuteczność takiej kontroli, samo funkcjonowanie systemu pokazuje, że jest to sposób na zapewnienie przestrzegania przez sędziów Kodeksu Etyki Sędziowskiej, a ci, którzy postępują niezgodnie z postanowieniami ww. Kodeksu, są odpowiednio karani. Taki system zapewnia także podtrzymywanie konstytucyjnej zasady niezawisłości sędziów, gwarantuje, że system sądowniczy działający w państwie opierałby się na niezawisłości, bezstronności i wyjątkowym profesjonalizmie sędziów, a także na wysokich normach etycznych postępowania związanych zarówno z wymiarem sprawiedliwości, jak i życiem sędziów za przestrzeganie granic postępowania przy wykonywaniu obowiązków wobec państwa i społeczeństwa.

SUMMARY

Legal framework and mode of proceedings regarding disciplinary responsibility of judges in the Republic of Lithuania and trends in judicature

Article 109 of the Constitution of the Republic of Lithuania states that justice in the Republic is exercised only by courts, and judges and courts, while delivering justice, are independent. While hearing a case the judges are only subordinate to the law. System of disciplinary responsibility of judges in the Republic of Lithuania is based on those essential provisions regarding the organization of a democratic country.

Key words: disciplinary responsibility of judges in the Republic of Lithuania, judicature of the Constitutional Court of Lithuania, Disciplinary Court of judges, damaging action against a judge